Jaakko Kangasniemi

23.3.2017

Lausunto eduskunnan tulevaisuusvaliokunnalle
Globaali kestävän kehityksen toimintaohjelma Agenda 2030, VNS 1/2017

Finnfund (Teollisen yhteistyön rahasto Oy) on Suomen valtion pääosin omistama kehitysrahoituslaitos ja Suomen kehityspolitiikan keskeinen toimija Agenda 2030:n toimeenpanossa. Yhtiön tehtävänä on edistää kestävää kehitystä ja vähentää köyhyyttä rahoittamalla kannattavia ja vastuullisia yrityshankkeita köyhissä maissa.

Yrityksillä on merkittävä rooli kestävän kehityksen ja köyhyyden vähentämisessä. Agenda 2030:n ja kestävän kehityksen tavoitteiden osalta on ollut selvää, että niitä ei voida saavuttaa pelkästään julkisella kehitysavulla. Alustavien arvioiden mukaan tavoitteiden saavuttamiseen matalan ja alemman keskitulon maissa tarvitaan jopa 1400 miljardin dollarin lisärahoitusta vuoteen 2030 mennessä. Merkittävän osan tästä summasta pitäisi tulla yksityiseltä sektorilta. Finnfund on Suomen valtion yksi työkalu tämän yksityisen rahoituksen mobilisoimiseen.

Rahoituksen mobilisoinnin lisäksi keskeisimmät kestävän kehityksen tavoitteet, joita Finnfund työllään edistää ovat köyhyyden vähentäminen (1), ei nälkää (2), edullista ja puhdasta energiaa (7), ihmisarvoista työtä ja talouskasvua (8) sekä kestävää teollisuutta, innovaatioita ja infrastruktuuria (9), ilmastotekoja (13), maanpäällinen elämä (15) ja yhteistyö ja kumppanuus (17).

Finnfundin rahoitus toimii usein vipuvartena muulle rahoitukselle ja mobilisoi lisää rahoitusta usein sellaisissa hankkeissa, jotka eivät muuten ehkä toteutuisi. Samalla Finnfund pyrkii vahvistamaan investointien kehitysvaikutuksia ja lisäämään vastuullisuutta niin ihmisten, ympäristön ja yhteiskunnan kannalta. Käytännössä tätä tehdään esimerkiksi sitomalla maksatuseriä vastuullisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttamiseen, mihin liittyy usein laatua ja vastuullisuutta osoittavien sertifiointien hankkiminen (esimerkiksi metsäsektorilla FSC). Tiukkojen vastuullisuusvaatimustensa ja niiden saavuttamiseen tarjoamansa tuen suhteen kehitysrahoittaja eroaa usein kaupallisista rahoittajista.

On kuitenkin selvää, että erilaisia toimia ja toimijoita tarvitaan. Yritysten tukemisen kautta ei esimerkiksi voida suoraan vaikuttaa lainsäädännön, verotuksen, hyvän hallinnon ja demokratian kehittämiseen. Toisaalta erilaisten vastuullista toimintaa koskevien vaatimusten sisällyttäminen kehitysmaan lakeihin ja siihen, mitä viranomaiset käytännössä vaativat, tapahtuu todennäköisemmin silloin, jos toimialan parhaat yritykset kyseisessä maassa ovat jo osoittaneet, että uusien vaatimusten mukaan voidaan toimia. Finnfundin ja muiden kehitysrahoittajien rahoitus kohdistuu tyypillisesti eri alojen edistyksellisiin yrityksiin, jotka ovat ensimmäistä kertaa soveltamassa alan kansainvälisiä parhaita käytäntöjä tai parasta teknologiaa kyseisessä maassa.

Vuoden 2016 lopussa Finnfundin sijoitukset hankkeissa olivat noin 356 miljoonaa euroa. Finnfund käyttää sijoituksiinsa sekä kehitysyhteistyövaroista saatuja varoja, hankkeiden tuottoa sekä lainarahaa markkinoilta. Vuonna 2016 sijoituspäätöksistä 82 % tehtiin kolmeen köyhimpään OECD:n kehitysapukomitean määrittämään maaluokkaan.

Finnfundin rahoittamat yritykset työllistivät vuonna 2015 suoraan 25 600 ihmistä. Yritykset, joiden investointeja Finnfund oli ollut mukana rahoittamassa, maksoivat veroja ja maksuja valtiolle yhteensä 285 miljoonaa euroa toimintamaissaan. Suoraan sijoitetut yritykset tuottivat energiaa 447 gigawattituntia, ja rahastojen

kautta sijoitetut yritykset yhteensä 2678 gigawattituntia energiaa. Vuoden lopussa noin puolet Finnfundin varoista oli sijoitettuna ilmastonmuutosta hillitseviin hankkeisiin. Tässä Finnfund poikkeaa useimmista muista kehitysrahoittajista ja -pankeista.

Pääosin vuoden 2016 tiedot julkaistaan vuosikertomuksen yhteydessä, joka julkaistaan huhtikuussa. Kehitysvaikutusten arviointia ja vuosittaista raportointia kehitetään niin, että vaikutusten arvioinnissa voidaan entistä suoremmin tarkastella yhteyttä kestävän kehityksen tavoitteiden ja Agenda 2030 edistämiseen. Työtä tehdään yhteistyössä muiden eurooppalaisten kehitysrahoittajien kautta. Finnfund pyrkii myös kehittämään toimintansa vastuullisuutta sekä avoimuutta toiminnastaan edelleen. Tavoitteena on myös kehittää yhteistyötä eri sidosryhmien kuten suomalaisten ja kansainvälisten kansalaisjärjestöjen ja yritysten kanssa edelleen.

Finnufundin painopisteinä uusiutuva energia ja kestävä metsätalous

Finnfundin strategiana on keskittyä erityisesti uusiutuvan energian ja kestävän metsätalouden hankkeisiin. Kummallakin on merkittävä rooli niin ilmastonmuutoksen hillinnässä kuin köyhyyden vähentämisessä. On myös tärkeää huomata, että Suomessa on näillä kummallakin alalla erityistä osaamista, jolle on kehitysmaissa suurta tarvetta.

Monissa hankkeissa energiaa säästetään ja päästöjä vähennetään suomalaisen teknologian avulla. Yhtiön rahoittamat hankkeet kohentavat jo nyt miljoonien köyhien ihmisten elinoloja ja ympäristöä muun muassa tuottamalla edullista ja puhdasta energiaa. Kyse on sekä vaikuttavasta köyhyyden vähentämisestä että poikkeuksellisen kustannustehokkaasta ilmastopolitiikasta, jossa raha ei kulu vaan kiertää. Finnfund on lisännyt ja lisää vaikuttavuuttaan kestävän kehityksen edistämiseen, mutta potentiaalia on vielä paljon enemmän. Yhtäältä tarve ”piheille ja puhtaille” ratkaisuille kasvaa kehitysmaissa ja toisaalta yhä parempia ratkaisuja tulee tarjolle, ei vähiten suomalaisissa yliopistoissa ja yrityksissä tehdyn työn ansiosta.

Monet kestävää kehitystä mahdollistavat teknologiat, vaikkapa aurinkoenergian hyödyntämiseksi, ovat viime vuosina parantuneet ja halventuneet nopeasti. Suomalaisilla yliopistoilla, tutkimuslaitoksilla ja yrityksillä on tässä yllättävän suuri rooli. Esimerkiksi Vaasassa, Pitäjänmäellä, Oulussa, Jyväskylässä, Mikkelissä, Tampereella, Lappeenrannassa ja Salossa kehitetään koko ajan ”pihejä ja puhtaita” ratkaisuja, joiden avulla kehitysmaissa voitaisiin tuottaa tehokkaammin puhdasta sähköä, säästää energiaa, vähentää päästöjä, puhdistaa vettä tai tuottaa kasvavan väestön tarvitsemia tavaroita tai palveluja aiempaa vähemmällä ympäristökuormituksella.

Esimerkiksi ne tehoelektroniikan ratkaisut, joita Suomessa on kehitetty, tehostavat energiankulutusta maailmalla todella paljon. Suuruusluokka on useiden ydinvoimaloiden luokkaa. Useita kaivostoimintaan liittyviä vakavia ympäristöongelmia on estetty tai korjattu suomalaisen osaamisen avulla. Maailman sellu- ja paperiteollisuuden ympäristökuormitusta on laskettu dramaattisesti suomalaisen tutkimuksen ja tuotekehityksen avulla; ja siellä, missä isoja ongelmia edelleen on, kyse on usein siitä, ettei investointeja suomalaisten kehittämään teknologiaan ole vielä tehty.

Finnfund tekee yhteistyötä lähinnä sellaisten suomalaisten yritysten kanssa, joiden ratkaisut ovat jo kaupallisessa käytössä esimerkiksi Suomessa, mutta pyrkii seuraamaan myös sellaista innovointia, jonka potentiaali on nimenomaan kehitysmaissa ja jonka teollisen mittakaavan pilottien rahoittamisessa Finnfundia voitaisiin tarvita.

Afrikan suurin tuulivoimala, suuri osa Afrikan sertifioiduista istutusmetsistä – ja paljon muuta

Finnfundin painopiste on viime vuosina siirtynyt entistä voimakkaammin köyhimpiin maihin. Mielenkiintoinen ja kestävän kehityksen kannalta merkittävä hanke on esimerkiksi Kenian Turkanajärvelle nouseva Saharan eteläpuolisen Afrikan suurin tuulivoimapuisto, joka tulee tuottamaan 365 tuulimyllyn voimin 310 MW sähköä kenialaisille. Se tulee vastaamaan noin 18 % maan energiantarpeesta. Puiston on määrä valmistua tämän vuoden aikana. Tuulivoimaloissa on lahtelaisen perheyhtiön Peikon suunnittelemat ja valmistamat jalustat, joiden ansiosta voimalat pysyvät tukevasti pystyssä, vaikka betonia käytetään Peikon innovaation ansiosta selvästi aiempaa vähemmän. Myös edellinen Afrikan suurin tuulivoimapuisto oli Finnfundin rahoittama; kyseessä on Kap Verdellä sijaitseva Cabeólica.

Lisäksi Finnfund on sijoittanut useisiin aurinko- ja vesivoimaloihin esimerkiksi Jordaniassa ja Hondurasissa. Aurinkoenergian kyky haastaa fossiilisia energiamuotoja perustuu osin Suomessa kehitettyyn ja valmistettuun tehoelektroniikkaan, kuten ABB Suomen toimittamiin vaihtosuuntaajiin ja muuntajiin.

Finnfundilla on myös merkittävä rooli kestävän metsätalouden edistämisessä erityisesti Afrikassa, jossa merkittävä osa sertifioiduista viljelymetsistä on Finnfundin asiakkaiden istuttamia.

Voiko Finnfund tehdä enemmän Agenda 2030:n toimeenpanemiseksi?

Viime vuosina Finnfund on jo merkittävästi lisännyt panostaan kestävän kehityksen hyväksi tekemällä enemmän ja vaikuttavampia hankkeita. Valtaosa hankkeista on rahoitettu sijoituksista palautuvien rahojen ja tuottojen sekä markkinoilta lainatun jälleenrahoituksen turvin. Kehitysrahoittajan vaikuttavuuden ytimessä on se, ettei rahoja hävitä epäonnistuneissa hankkeissa vaan onnistumisten myötä resurssit kasvat, jälleenrahoitusta on mahdollista hankkia ja muutkin rahoittajat uskaltautuvat mukaan.

Koska kehitysrahoituksessa on kyse nimenomaan korkean riskitason sijoituksista hankkeisiin, joihin kaupallisen rahoituksen saatavuus on heikkoa, sitä ei voi kovin suuressa määrin tehdä lainanoton turvin. Finnfundissa valittu linja on sekä sijoitusten riskipitoisuuden että lainarahalla toimimisen suhteen rohkeampi kuin kehitysrahoittajilla yleensä. Esimerkiksi Ruotsin ja Tanskan kehitysrahoittajilla on huomattavasti enemmän pääomaa kuin Finnfundilla, mutta ne tekevät vähemmän hankkeita kuin Finnfund. Voidaankin sanoa, että yhtiön resurssit ovat viime vuosina olleet täyskäytössä.

Erittäin merkittävän lisän yhtiön toimintakykyyn onkin tuonut se, että valtioomistaja on investoinut yhtiöön lisää pääomaa. Vuosina 2007–2015 vajaat kaksi prosenttia kehitysyhteistyövaroista eli 10–18 miljoonaa euroa vuodessa kohdistettiin Finnfundin pääoman korottamiseen. Vuonna 2016 eduskunta hyväksyi 130 miljoonan euron lainamuotoisen lisärahoituksen, joka on nyt allekirjoitettu ja

voitaneen nostaa kuluvan vuoden aikana. Suuri osa viime ja tämän vuoden sijoituspäätöksistä on tehty tämän rahoituksen turvin. Ilman valtion päättämää rahoitusta hankevalmistelua olisi jo pitänyt jarruttaa.

Vuosina 2012–2015 osa yhtiön riskirahoitusmahdollisuuksista perustui ns. erityisriskirahoitukseen. Kyse on riskinjakositoumuksesta, jonka turvin Finnfund pystyi ottamaan enemmän riskiä nimenomaan vaikeimmissa maissa ja haastavimmissa hankkeissa. Erityisriskirahoitukseen myönnetty valtuus tuli käytettyä loppuun vuonna 2015 eikä lisää valtuutusta ole myönnetty. Yhdessäkään erityisriskirahoituksen piiriin hyväksytyssä hankkeessa riskit eivät toistaiseksi ole realisoituneet.

Jatkossa Finnfundin mahdollisuudet edistää kestävää kehitystä riippuvat yhtiön tekemien investointien onnistumisen lisäksi valtio-omistajan panostuksista. Ulkoasiainministeriön on tarkoitus arvioida erityisriskirahoitusta kuluvana vuonna ja päättää arvion jälkeen mahdollisesta uudesta valtuutuksesta. Vuoden 2017 budjettiin sisältyy kymmenen miljoonan euron pääomankorotus. Lainamuotoista rahoitusta ulkoasiainministeriö ymmärtääksemme aikoo kohdistaa vuonna 2017 muihin tarkoituksiin, mutta sen jälkeiset ratkaisut lienevät auki. Jos lisärahoitusta päätettäisiin kohdistaa Finnfundiin, yhtiö tekisi sen turvin lisää erityisesti sellaisia uusiutuvan energian, ruokaturvan kohentamiseen tähtääviä ja kestävän metsätalouden hankkeita, jotka parantavat heikossa asemassa olevien väestöryhmien elinoloja ja elinympäristöjä köyhissä maissa.